

**ANDREW CARNEGIE’NİN “THE GOSPEL OF WEALTH”
(SERVETİN KUTSAL KİTABI) ADLI ESERİNDE SOSYAL
SORUMLULUK ALGISININ YANSIMALARI
FIRST REFLECTIONS OF THE PERCEPTION OF SOCIAL
RESPONSIBILITY IN ANDREW CARNEGIE’S
“THE GOSPEL OF WEALTH”**

Duygu DOĞAN*

Doğan, D. (2024). Andrew Carnegie’nin “The Gospel of Wealth” (Servetin Kutsal Kitabı) adlı eserinde sosyal sorumluluk algısının yansımaları. *Etkileşim*, 13, 394-402.
<https://doi.org/10.32739/etkilesim.2024.7.13.254>

Bu çalışma araştırma ve yayın etiğine uygun olarak gerçekleştirilmiştir.

“Dünyayı bulduğunuzdan daha iyi bir yere dönüştürmek için çalışmak, hayatınızdaki en soylu güdüleyici olmalıdır”
(Carnegie, 1913, s. 1).

Bu çalışma, 19. yüzyılın sonlarında girişimcilik, hayırseverlik ve insan sevgisi gibi kavramlarla bütünleştirdiği faaliyetleriyle, Yönetim alanına damga vuran Andrew Carnegie’nin, “Servetin Kutsal Kitabı”¹ (*The Gospel of Wealth*) adlı eserinde yer alan görüşlerin, kitap incelemesi yoluyla alan yazınına aktarımını amaçlamaktadır. Yazarın bir girişimci ve hayırsever iş insanı olması yanında dönemin sosyo-politik ve sosyo-ekonomik çevresine ışık tutan görüşlerinin, günümüz kurumsal sosyal sorumluluk anlayışına ilham olma potansiyelini tartışmak da çalışmanın diğer bir amacını oluşturmaktadır. Bu çalışmada, 1900 yılında yayınlanan eserin “Giriş”, “Servetin Kutsal Kitabı” (“The Gospel of Wealth”) ve “Yoksulluğun Avantajları” (“The Advantages of Poverty”) başlıklarından oluşan ilk 106 sayfasındaki yazılar incelemeye alınmıştır.

Analiz ve Değerlendirme

Andrew Carnegie (28 Kasım 1835 - 11 Ağustos 1919), 19. yüzyılda Amerika Bir-

¹ İnceleme boyunca adı geçen eser ve makale adları ile Andrew Carnegie’nin kendi ağzından aktarılan ifadeler ve metaforlar, kitap incelemesi yazarı tarafından Türkçe’ye çevrilmiş olup, tutarlılık açısından çevirideki şekliyle kullanılmaya çalışılmıştır.

* Doktor Öğretim Üyesi, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Çerkezköy Meslek Yüksekokulu, Tekirdağ, Türkiye. ddogan@nku.edu.tr, ORCID: 0000 0001 8503 2391

leşik Devletleri'nde sanayileşme ile artan sermayenin toplum yararına kullanılabileceğini savunan iş insanlarından biridir. 1911 yılında kurulan Carnegie Corporation, *Susam Sokağı*'ndan nükleer silahların ayrıştırılmasına ve insülinin bulunmasına kadar toplum yararına yapılan birçok girişimi ve araştırmayı hem finansal olarak hem de fikir olarak desteklemiştir (Carnegie Vakfı Sayfası, 2022).

Andrew Carnegie'nin hayatı ve yayınları

Andrew Carnegie, İskoçya'nın Dunfermline kasabasında 1835 yılında tekstil işçisi bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Chartist hareketinin savunucularından biri olan babası Will Carnegie, hareketin başarısız olmasının ardından 1848 yılında ailesiyle birlikte 'yeni dünya' Amerika'ya taşınmıştır. O tarihte 13 yaşında olan Andrew ve 5 yaşındaki Tom için yeni bir macera başlamaktadır. Aile, Pennsylvania eyaletinde yer alan ve Carnegie'ye göre sonraları çelik endüstrisinin başkenti olacak Pittsburgh'a, kentin kenar mahallerinden biri olan Allegheny mahallesine taşınmıştır. Eserin "Giriş" bölümünde bahsedildiği gibi, küçük Andrew henüz 13 yaşındayken bir bobin fabrikasında çalışmaya başlamıştır. Kendi deyiimiyle "bobin saran çocuk" olarak, haftalığı 1,20 ABD dolarına gece gündüz çalışarak iş yaşamıyla tanışmıştır. 1920 yılında yayınlanan *Andrew Carnegie'nin Otobiyografisi* adlı eserde kronolojik sıra ile anlatılan yaşam öyküsüne benzer biçimde, *Servetin Kutsal Kitabı*'nda, yazarı iş yaşamındaki dönüm noktalarına hazırlayan, dönemin ekonomik koşulları ayrıntılarıyla betimlenmektedir.

24 yaşında, Pennsylvania Demiryolları'nda atandığı Başkontrolör (Müdür) görevi ona yeni bir kariyerin kapılarını açmıştır. Hemen öncesinde telgraf operatörlüğü ile geçen yaklaşık yedi yıllık deneyimi, kendi açısından "okumayı çok seven bir çocuğun hayallerindeki bir iş" olarak eserin "Giriş" bölümünde tanımlanmaktadır (Carnegie, 1900, s. iii-v). Aynı yıllarda mahalle komşusu olan Binbaşı James Anderson'ın okumayı seven çocukları misafir ettiği kütüphanesi, Carnegie'nin kitaplarla tanıştığı mihenk taşlarından biri olmuştur. Hayatı boyunca yaklaşık 2500 kütüphane kuran Carnegie'nin bu hayalini gerçekleştirmesine ön ayak olan deneyimlerinden biri de bu kütüphanede geçirdiği zamandır (Carnegie, 1900, s. xi).

Andrew Carnegie, 1900 yılında yayınlanan "Servetin Kutsal Kitabı" ("The Gospel of Wealth") ve 1913 yılında yayınlanan "İş İmparatorluğu" ("Empire of Business") kitaplarının yazarıdır (Carnegie, 1900, 1913). Bunların yanında 1920 yılında, ölümünden hemen sonra, John Van Dyke tarafından derlenen otobiyografisi ve "Servetin Kutsal Kitabı" makalesinin de yer aldığı toplam 29 deneme ve köşe yazısı "Andrew Carnegie'nin Otobiyografisi ve Diğer Makaleleri" ("The Autobiography of Andrew Carnegie and Some Other Essays") başlığı ile basılmıştır (Van Dyke, 1920).

“Servetin Kutsal Kitabı” eserinin bölümleri ve analizi

“Bunca zenginlik içinde ölen kişi, rezil biçimde ölmüş demektir”
(Carnegie, 1900, s. 21).

Servetin Kutsal Kitabı, 22 sayfalık “Giriş” bölümü ve 309 sayfalık metin bölümünden oluşmaktadır. Kitabın ana kurgusu toplam 11 makaleden oluşan bir yazı dizisi biçiminde tasarlanmıştır. Başka deyişle, yazarın 1888 yılından itibaren çeşitli gazetelerde yayınlamış olduğu köşe yazısı ve dergi makalelerinin derlendiği bir kitap olarak görülebilir. Bu noktada, makalelerin derleme biçiminde yayınlandığı tarih 1900 yılı olarak kapak sayfasında göze çarpmaktadır. Yayın yeri New York kenti olup, *The Century Co.* yayınevi/matbaası tarafından basıldığı anlaşılmaktadır. Kitap incelemesi için seçilen baskısı ise Cornell Üniversitesi’ne bağlı New York Eyalet Okulu Endüstri ve Çalışan İlişkileri Bölümü’nün Martin P. Catherwood Kütüphanesi’ne kayıtlı bir nüshasıdır.

Eserin bölümlerine ait künye, Türkçe diline çevrilen bölüm adları, eser içindeki sayfa numaraları ve ilk yayınlanma tarihleriyle birlikte aşağıda sunulmaktadır. Her bir makale ABD’de ve geneli New York’ta basılan yerel ve ulusal süreli yayınların bölümleri veya gazetelerde basılan köşe yazılarıdır. Makalelere kronolojik bir düzenden çok konu başlıklarının birbirini tamamlayıcı yönleri dikkate alınarak bir sırlama ile yer verildiği gözlemlenmektedir.

“Giriş: Çıracılık Sürecimde Nasıl Hizmet Ettim?”, i - xxii, 23 Nisan 1896

“Servetin Kutsal Kitabı”, ss. 1- 46, Haziran / Aralık 1889

“Yoksulluğun Avantajları”, ss. 47-84, Mart 1891

“Tröstlerle ilişkili Popüler İllüzyonlar”, ss. 8-106, Mayıs 1900

“Bir İşverenin Gözünden İşgücü Sorusu”, Nisan 1886

“İşgücü Mücadelesinin Sonuçları”, Ağustos 1886

“Uzak Varlıklar: Yol Ayrımı”, Ağustos 1898

“Amerikancılığa Karşı Emperyalizm”, ss. 167-206, Ocak / Mart 1899

“İngiltere’de Demokrasi”, ss. 207- 218

“Amerika’da Anavatan Yönetimi”, ss. 219- ss. 248, Eylül 1887

“Amerika İngiltere’den Nefret mi Ediyor?”, ss. 249- 266, Kasım 1897

“Sömürgeci Federasyon”, ss. 267-305, Eylül 1891

Yazar, yaşam öyküsünü ilk ağızdan anlatı tekniğiyle okuyucuya aktarmaktadır. Dili ve üslubu yalındır ve dönemin İngilizce yazım diline uygun biçimde kaleme alınmıştır. Okuyucu ile diyalog kuran ve “Bildığınız gibi (*You know that ...*)” diye başlayan cümleleri, eserin seçilen tüm bölümlerinde aynı samimiyetle ve tutarlılıkla sürdürülmektedir. Bununla birlikte yazarın metafor ve benzetmeler yoluyla okuyucunun ilgisini çekmeye özen gösterdiği söylenebilir. Eser-

deki makaleler gazete ve kronikle okuyucuları için hazırlandığından, doğrudan anlatımın ve ikna edici dilin ağırlıklı olduğu söylenebilir. Söyleşi tarzında bir üslup benimsediği dikkat çekmektedir. 20. yüzyıl başlarında ABD'deki okuyucu oranı ve okuyucu profili düşünüldüğünde, makalelerde her kesimden vandaşın anlayabileceği bir dil kullanılması doğaldır.

Bir soru ile başlayan "Giriş" bölümü, yazarın otobiyografik bakış açısıyla kaleme aldığı gençlik öyküsü niteliğinde bir önsöze benzetilebilir. Okuyucu ile diyalog üslubunu benimsediği bu bölümde yazar, bir yandan çocuk Andy'nin hayallerine yer verirken bir yandan da genç girişimci Andrew'a nasıl dönüştüğünü okuyucu gözünde canlandırmaya çalışmaktadır. Bu dönüşümü "bobin çocuk (*bobbin boy*) ve "telgrafçı çocuk (*messenger boy*)" metaforlarıyla ifade etmektedir (Carnegie, 1900, s. ix, xiii). "Giriş"i takip eden ikinci ve üçüncü bölümde herkesin doğru bildiği yanlışlar mantığında yoksulluğun işçi sınıfı için ne kadar "değerli kazanımları" olduğuna ilişkin aforizmalara yer vermektedir. Genelgeçer fikirleri çürütmek için kullandığı bu aforizmalar bir dizi tez-antitez savunmasına benzetilebilir.

Eserde incelenen ve ana başlık ile aynı adı taşıyan "Servetin Kutsal Kitabı" makalesi *North American Review*'de yayınlanmıştır. Makale, geçmiş ve bugünün karşılaştırması ile başlamaktadır. Aslında diğer bölümlerde defalarca ifade edildiği biçimde, köle ve sahip arasındaki yaşam tarzı uçurumunun "medeniyetin gelişi" ile birlikte artık eskisi gibi olmadığını savunmaktadır. Hatta eski güzel günlerin aslında güzel günler olmadığını ifade etmeye çalışmaktadır (Carnegie, 1900, s. 2). Yazar, her fırsatta, sanayileşme ile üretilen ürünlerdeki yüksek fiyat ve hayat pahalılığı eleştirilerine, zengin ve yoksul arasında açılan uçuruma yanıt vermeye ve hatta bu savı çürütmeye çalışmaktadır. "Artık önceki nesillerin hayal bile edemeyecekleri, mükemmel kalitede ürünlere, bir fiyat karşılığı sahip olunabildiği" savını bu amaçla ortaya atmaktadır (Carnegie, 1900, s. 3). Bu savı ilginç örneklerle destekleyerek okuyucuyu ikna etmeye çabalamaktadır. Mesela yoksullar veya emekçilerin (*laborer*) eskiden toprak sahibinin sahip olduğu lüks evlerde artık oturabildiğini ve onların kullandığı eşyaları satın alabildiğini savunur. Üstelik çalışmaları karşılığında kazandıkları ücretler ile bankada hesap bile açabilmekte ve para biriktirmektedirler. Carnegie'ye göre, Amerikalıların yarısına yakını artık bankadan hisse kağıdı olarak birikimlerini değerlendirebilmekte; bu da bolluğun bir göstergesi olmaktadır.

Carnegie, bu eserinde, servetin gücünü salt olumlamakla kalmayıp olumsuz etkilerini de öne sürmektedir. Henüz klasik dönemin başlangıcındaki sermaye kazanımının, işveren ve işçi / emekçi arasındaki ayrışmayı artırdığını, kastlar oluşturduğunu ifade etmektedir. Ayrıca işverenin rekabetin getirdiği oranda işçi ücretlerini artırmaya çalışırken bir yandan da her iki tarafın birbirinden katı çizgilerle uzaklaştığını belirtmektedir.

Eserdeki makalelerin daha çok betimleyici bir tarzda oluşturulduğu söylenebilir. O dönemdeki politik ve ekonomik koşullar, sanayileşmenin getirmiş olduğu işçi sınıfının para kazanma, ev sahibi olma gibi kendi deyimiyle "servet

kazanma” adımları, tekstil ve demiryolu sektörlerindeki ekonomik gelişmeleri paralel biçimde betimlenerek okuyucuya aktarılmaktadır. Eserde savunulan görüşlerin subjektif gözlemlere, işveren değerlendirmesine ve kişisel deneyimlere dayalı oldukları unutulmamalıdır. Bu nedenle yoksulluk ve işgörenlerin kazanımları ilişkisine yönelik yazar görüşlerini genellemek kolay değildir.

Eserin betimleyici özellikte olmasını sağlayan bir diğer kriter de yazılarda sıkça karşılaşılan ve döneme damga vuran ailelerden somut ve güncel örneklemeler yapılmasıdır. Yazarın, toplum yararına yapılmasını önerdiği hayırseverlik faaliyetlerinin her bir türü için, gerek Amerika gerekse Avrupa kıtasından anekdotlar aktardığı görülmektedir. Örneğin mükemmel bir şehir parkı için Dresden ve Bergen parkları betimlenirken; üniversiteler açısından Cornell ve Johns Hopkins Tıp Okulu örneklemeleri dikkat çekicidir. Özellikle dört yılda beş büyük halk kütüphanesi kuran Pratt ailesinden övgüyle bahsetmektedir. Kamu yararına inşa edilen milyon dolarlık kütüphane yatırımının sürdürülebilirliği için Baltimore sakinlerinden ve kütüphane ziyaretçilerinden yıllık %5’lik destek istenmektedir. Sosyal sorumluluğun bile ticari bir zeka ile tasarlandığını gösteren bu örneğin, yazarın övgüsünü alması ilginçtir (Carnegie, 1900, s. 29).

Andrew Carnegie’nin, “Servetin Kutsal Kitabı” adıyla basılan makalesindeki bu başlık için, “Hristiyanlığın Kutsal Kitabı” (“Gospel of Christianity”) benzetmesine atıfta bulunması şaşırtıcı değildir. Bu benzerliğin kasıtlı olduğunu kendi sözleriyle vurgulayan yazar, Hz. İsa’nın çağrısına atıfta bulunmakta ve “bir milyonun görevinin, sahip olduklarını ölmeden önce en iyi ve en üstün biçimde yoksullara ve onların faydası için dağıtmak” olduğunu söylemektedir (Carnegie, 1900, s. 43). Metnin diğer bölümlerinde din vurgusu sıkça yapılmamıştır. Bununla birlikte sosyal sorunluluğun inançlı bir bireyin dini görevi olduğunun altını çizen görüşe destekten kaçınmamıştır.

“Servetin Kutsal Kitabı” makalesinde en dikkat çekici savlardan bir tanesi, varlıklı bir bireyin servetinin fazlasını nasıl harcaması gerektiği yönündeki görüşleridir. Kendi modeline göre varlıklı birey, işgörenlerin ücretleri ve işin devamını sağlayacak yatırımlar çıktıktan sonra kalan payı, yaşarken doğru biçimde dağıtmalıdır. Bu dağıtım 1) kendisine bağımlı aile bireyleri ve çocuklarının yaşamlarını sürdürmeleri için miras bırakmak, 2) toplum yararına ihtiyaç sahiplerine bağış yapmak 3) toplumun ilerlemesi için “toplum menfaatine” servet sahibi hayattayken bir faaliyetin geliştirilmesine harcamak olabilir (Carnegie, 1900, s. 8). Bunlar arasındaki üçüncü seçenek, geçici değil kalıcı bir gelişme için veya toplum bireylerinin menfaatini sağlayacak bir yapı kuracağından, diğerlerine göre tercih edilmelidir. Bu noktada, Andrew Carnegie, üç sosyal sorumluluk tipi veya kendi deyişiyle insan sevgisini gösteren hayırseverlik alanları önermektedir: 1) Üniversite kurmak, 2) Halk kütüphanesi açmak, 3) Tıp okulu ve ona bağlı laboratuvar kurmak, 4) Şehir parkı yaratmak, 5) Konser ve toplantı salonu inşa etmek 6) Halka açık yüzme havuzu inşa etmek, 7) Kiliseler kurmak. Bu örnekler, günümüzde kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerindeki temel alanlarına kaynaklık eden eğitim, sanat, spor ve sağlık hizmetleri ile benzerlik

taşıdığı için ilham verici olarak değerlendirilebilir.

Eserin incelemeye tabi tutulan üçüncü bölümü, "Yoksulluğun Avantajları" başlığını taşımaktadır. "Servetin Kutsal Kitabı" makalesinden iki yıl sonra *Nineteenth Century* gazetesinde yayınlanmıştır. Bu bölümde, öncekinden farklı olarak, son 50 yıldaki ekonomik büyümenin sınırları ve sonuçları ele alınmaktadır. Bu bölümde yazarın, bazı dönemsel istatistiklere ve çağdaşı olan yazarların makalelerine atıfları dikkat çekicidir. Dil ve anlatım tarzı ise öncekiler gibi ikna edici türdedir.

Yine aynı bölümde ABD, Kıta Avrupası ve Britanya arasında işgörenlerin kazançlarına yönelik kıyaslamalar yapılmaktadır. Örneğin Britanya'daki bir fabrika işçisinin gündeliğinin Rusya veya Çin'deki bir zanaatkardan fazla olduğu, hatta ABD'deki bir işçinin iki katı olduğu öne sürülmektedir (Carnegie, 1900, s. 53). Genel anlamda bakıldığında, yazarın, sanayileşmenin önde olduğu Britanya Adası'ndaki örneklerden daha övgüyle bahsettiği söylenebilir. Bununla birlikte servetine servet katan milyoner sınıflandırmasına karşı çıkmaktadır. Aslında fabrika çalışanlarının ekonomik anlamda daha büyük oranda bir kazanca sahip olduklarını örneklemeye çalışır. Bu da sermaye ve işgücü arasındaki ayrışmayı ve sermaye sahiplerine yönelik olumsuz önyargıyı kırmak için gösterdiği çabanın bir yansımasıdır.

Bu bölümün en dikkat çekici görüşü, aile işletmesi olarak kurulan girişimlerin, babadan oğula geçmesindeki sakıncalardır. Servetin ve işletme yönetiminin babadan oğula aktarımı konusunda, alt neslin bu işte başarılı olabileceğini kanıtlanması koşulunu şöyle savunmaktadır: "Büyük bir işletmenin görevi, sermaye sahibi olmayan fakat [iş] ilişkilerine yetenekli ve becerikli yardımcılarla ilgilenmek, onları üyelik ve yönetim [kademelerine] yükseltmektir. Servet ve rütbenin aktarımı doğuştan yetenekler ve niteliklerden bağımsız olarak bir çalışandan diğerine geçebilir" (Carnegie, 1900, s. 57).

Ataerkil yönetim yapısına karşılık, nitelikli ve yetenekli işgücüne şans verilmesini önerdiği yukarıdaki sözleri, 'Klasik Yönetim Düşüncesi'nin hâkim olduğu 19. yüzyıl sonu dönem için neredeyse devrim niteliğine kabul edilebilir.

Tartışma ve Sonuç

Andrew Carnegie'nin "Servetin Kutsal Kitabı" adlı eseri, 19. yüzyılda, sanayileşme ile değişen işgücü ve işveren ilişkilerinde sermayenin rolünü ortaya koymaktadır. Ayrıca hayırseverlik, insan sevgisi ve toplum yararı gibi kavramlarla, işletme sahibi kişilerin kar elde etmekten daha fazlasını yapmaları gerektiğini vurgulaması önemlidir. Eser incelemesinin amacına uygun olarak, Andrew Carnegie'nin 'Klasik Yönetim Düşüncesi'ne katkı yaptığı düşünülen görüşleri ve savları aşağıda sıralanmıştır:

1. Sermayenin gelişimi ve birlikte nitelikli ürünler belli bir ücret karşılığında toplumun her kesimi tarafından ulaşılabilir hale gelmiştir.

2. Artık yoksul kesim de önceki dönemlerin toprak sahipleri kadar lüks yaşayabilecek ve para biriktirebilecek olanaklara sahiptir.
3. Varlıklı bir sermaye sahibinin, kazancının biriken kısmını toplumdaki tüm bireylerin gelişimi için kullanması bir görevdir.
4. Belli bireylere veya kilise için özel bağış yapmak o kişileri geçici olarak rahatlatır veya zenginleştirir. Ancak bu kişileri tembelleğe de iteceği için faydası sınırlıdır. Bunun yerine hayırseverlik faaliyetleri ile yoksulların veya çevre halkın geneli için bir şeyler yapılmalıdır.
5. Üniversite, tıp okulu, halk kütüphanesi ile eğitimi güçlendirici, yüzme havuzları ve şehir parkları ile toplum sağlığını geliştirici; konser salonları ile müzik ve sanatı destekleyici alanlar için servet fazlası harcanmalıdır.
6. Servetin babadan oğula aktarımı doğal bir beklentidir (doğal miras gibi). Bunun yanında yetenekli ve ilişki becerisi yüksek çalışanlar da yönetime getirilebilir.

Andrew Carnegie, önerdiği tüm bu hayırseverlik alanları içerisinde kitaplar ve kütüphanelere ayrı bir önem vermiştir. Yaşamının sonuna kadar 2500 kütüphane kurmuş ve 1.1 milyon dolarlık fon ile Carnegie Hall ve Carnegie Mellon Üniversitesi gibi kurumlara destek sağlayarak bu savını doğrulayıcı faaliyetlerde bulunmuştur (Janowski, 2021, s. 155).

“Kendi deneyimlerime dayanarak söyleyebilirim ki paranın bir halk kütüphanesi kurmak dışında bu kadar üretken bir biçimde uygulanabileceği başka alan yoktur” (Carnegie Vakfı çevrimiçi sayfası, t.y.). Andrew Carnegie, bu ve benzeri sözlerini eserindeki çeşitli makalelerde sıkça dile getirmektedir. Örgün öğretimi 12 yaşında bırakmak zorunda kalan bir çocuktan yükseköğretimi destekleyecek kadar eğitim ve insan sevgisi ile dolu bir yetişkine dönüşmesi, otobiyografisindeki ilginç bir detay olarak karşımıza çıkmaktadır (Ris, 2017, s. 401).

Yazar, eserin “Servetin Kutsal Kitabı” makalesinde, sanayileşme ile ortaya çıkan rekabetin eskiden öngörülemez derecede kaliteli ürünlere sahip olmak için bir şans olduğunu ve bunun da bir maliyeti olduğunu dile getirerek, bir anlamda kapitalizmin getirisini toplum yararına değişim olarak yorumlamaktadır. Bu noktada, Carnegie'nin görüşlerinin 1953 yılında Howard Rothmann Bowen'ın “Bir İş adamının Sosyal Sorumlulukları” adlı kitabıyla dikkati çekmeye başlayan kurumsal sosyal sorumluluk kavramı ile ilişkisi akla gelmektedir. (Hossain ve diğerleri, 2014, s. 15). Özellikle ABD'deki karlılık ve hissedarlara karşı sorumluluk temeline dayalı anlayışa ilham vermiş olduğu ve “girişimci hayırseverlik” bağlamında değerlendirilebileceği düşüncesi literatürde mevcuttur (Gordon ve diğerleri, 2010, s. 3; Janowski, 2021, s. 156; Madrakhimova, 2013, s. 510). Eserdeki toplum yararı örnekleri ve hayırseverlik faaliyetlerinin felsefesi literatürde destekleyen niteliktedir ve kitabın güçlü yönünü oluşturmaktadır.

"Servetin Kutsal Kitabı" alt başlığında detaylı biçimde anlatılan yoksulluğun avantajları da sanayileşme ile zenginliği artan servet sahiplerinin aksine işçilerin kazanımlarına odaklanmaktadır. Buradaki varsayımlar, yine servet sahibi bir kişinin gözüyle ifade edildiğinden bir çelişki yaratmaktadır. Bu çelişki, yazarın kitabın farklı bölümlerinde benzer biçimde belirttiği görüşler ile tutarlılık gösterse de tek yönlü bir değerlendirme olduğu için eserin zayıf yönünü temsil etmektedir.

Kullanılan ikna edici dil ve diyalog içeren anlatım biçimi okuyucuyu zorlamadan eserin hızlı okunmasını ve anlaşılmasını sağlamaktadır. Özellikle giriş bölümündeki otobiyografinin, 19. yüzyıl İngiltere'sinde başlayıp Amerika kıtasına uzanan yaşam öyküsündeki satır araları ile dönemin sosyal-ekonomik-politik koşullarının ön izlemesini sağlamaktadır. Bu özelliği, eserin en güçlü yönlerinden birini oluşturmaktadır. Ayrıca gerçek bir girişimcilik örneğini betimlediği için okuyucuya ilham verecek bilgilerle örülüdür.

Sonuç olarak, "Servetin Kutsal Kitabı" Andrew Carnegie'nin görüşlerini bir arada ve tutarlı biçimde yansıtmaktadır. Sosyal sorumluluk anlayışının henüz dile getirilmediği bir dönemde bu sorumluluğa, iş insanının görevi olarak görmesi yönetim alanına bir katkı sayılabilir. Tüm bu yönleriyle okunmaya değer bir eserdir.

Kaynakça

Carnegie Vakfı. (t.y.). *Andrew Carnegie's story*. <https://www.carnegie.org/interactives/foundersstory/#!/> adresinden 29 Kasım 2022 tarihinde erişilmiştir.

Carnegie, A. (1900). *The gospel of wealth and other timely essays*. New The Century Co.

—————(1913). *The Empire of Busienss*. Doubleday Page & Company Forgotten Books & Ltd.

Gordon, J., Harvey, C., Maclean, M. & Shaw, E. (2010, 27 Ağustos). Andrew Carnegie, world making and the logic of contemporary entrepreneurial philanthropy [Konferans Bildirisi]. *European Business History Association Conference* (ss.1-29), University of Glasgow.

Hossain, M.T.B., Siwar, C., Mokhtar, M.B. & Bhuryan, A.B. (2014) Historical development of corporate social responsibility: A review on early studies. *Historical Reserach Letter*, (15), 14-17.

Janowski, A. (2021). Philanthropy and the contribution of Andrew Carnegie to corporate social responsibility. *Sustainability*, 13(1), 155-181. <https://dx.doi.org/10.3390/su13010155>

Madrakhimova, F. (2013). History of development of corporate social responsibility. *Journal of Business and Economics*, 4(6), 509-520.

Ris, E. W. & Ethan W. (2016). The education of Andrew Carnegie: Strategic philan-

thropu in american higher education, 1880–1919. *The Journal of Higher Education*, 88(3), 401-429. <http://dx.doi.org/10.1080/00221546.2016.1257308>

Van Dyke J. C. (Der.) (1920). *Autobiography of Andrew Carnegie*. Louise Whitfield Carnegie, Constable & Ltd.

Çıkar çatışması: Çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Finansal destek: Finansal destek bulunmamaktadır.

Conflict of interest: There are no conflicts of interest to declare.

Financial support: No funding was received for this study.